

Misli zastran bîre,

ki se navadno odrajuje kaplanam in šolnikom pri starih farah.

Iz starih fará so druge manjši fare in podfare odcepljene, ktere so njega dni od velike ali stare fare v duhovskih potrebah preskerbovane bile. Ljudje podfar in tudi nekterih novih far, ki so želeli svoje duhovne imeti, so, de jim je njih želja in prošnja v ti reči spolnjena bila, obljubili, de ne bodo navadne bîre, kakor so jo odrajevali, dokler še niso bliže duhovna imeli, duhovšini in šolnikom pri starih farah, kar nič kratili.

Po takim potu ustavljenih far in podfar so nekteri duhovni dosihmal dobivali celo plačilo iz duhovne denarnice, nekteri pa le nekoliko, kar ni občina (soseska ali srenja) zmogla; pa tudi posebni dobrotniki so z razno pomočjo srenjo podpirali, de je ona svojiga duhovna dobila.

Radovaje se nad dobroto, de so imeli svoje duhovne, so ljudje od perviga radi, sčasama pa memraje, dolžno béro duhovšini in šolniku odrajevali, posebno, od kar so jih brezvestni podpihovavci naravnost in tudi zvičajno motiti jeli, de oni dajejo béro takim, od kterih nič koristi nimajo. Ali res nove fare in podfare, ki so od stare odcepljene, in se krog nje kakor hčere krog matere znajdejo, od nje nobene koristi nimajo?

1) Na podfarah je le en duhoven. Kam torej, če posebne okoljstave ne ovirajo, varhi in tudi drugi ob nedeljah in praznikih k božji službi zahajajo, kakor k stari fari? In to je práv in naravno; saj bi ne bilo pristojno, ako bi hči svoje mile matere večkrat ne obiskala. Ako na podfari dušni pastir zbolí, ali ga kaka nezgoda zadene, de ni zmožen sebi izročene čede vladati, kje bo takrat podfara pomoči iskala? Ali ne, kjer je več duhovnov pri materi, pri stari fari? Pobožne duše podfar in novih far, kjer je le en sam dušni pastir, tudi želé, de bi o prazniku cerkveniga priporočnika služba božja bolj praznično se obhajala, in de bi tudi varhi ob tistim prazniku domače božje službe deležni bili, kar se spet s pomočjo stare fare naj spodobniši zgoditi zamore.

Tudi podfare in nove fare imajo eno ali več podružnih cerkvá, kamor pa duhoven, kér je sam, ne more iti službe božje obhajati, kér je dolžan v domači cerkvi, kjer se sveti zakramenti shranjujejo, ob nedeljah in praznikih za svoje farmane daritev nove zaveze opravljati; za to je, de se pravičnim željem pobožne soseske pri podružnicah zadosti, v 20. §. reda očitne božje službe Ljubljanske škofije kaplanam starih far dovoljeno, kader se žegnanje pri podružni cerkvi obhaja, kamor tudi šolnik navadno zavoljo petja gré, praznično božjo službo opravljati.

Vém, de kaki širokoustnik poreče: „Saj mi pot in trud plačamo? — Koliko pa? Šolniku 15 — 30 kraje., in kaplanu malokje 2 gold.; pa on tudi večkrat gré, ko se mu le 24 kraje. za pot in trud plača, in on mora iti čez dve uri delječ, naj bo vreme kokoršno koli hoče. Je le to plačilo, s kterim se bahati sme? Zavoljo spoštovanja vredne vezi, ktera se med staro faro, kakor materjo in njenimi hčerami znajde, se lože tak trud prevzame, kakor pa zavoljo imenovaniga plačila.

Kér je temu tako, željno vprašam: Kdo se bo še prederznil, ako je zdraviga uma in ni omrežen od ostudne sebičnosti, terditi, de nove fare in podfare od starih fará nič koristi nimajo?

(Konec sledí.)

Slovstvo.

Kratka slovenska slovnica za pervénce. Na svitlo dal Dr. J. Muršec učitelj veroznanstva pri st. st. meščanski šoli v Gradci 1847.

(Dalje.)

Hči in hčera Krajnc dobro loči, kér prvo je ime-

novavnik (nom.), drugo kazavnik (accus.), kakor tudi mati in mater.

15. §. Kakor poprejšnje, tako je tudi prilog dobro in lično obravnan. — Kar tiče: iga-ega, imu-emu in -em ima vsako svoje vzroke. Nam se bolj lično in bolj pripravno zdí: -iga -imu, -im, nekaj za tó, ker večí del Slovincov tako piše, in so tudi od nekde pisali, tudi ni vzroka, ne sile novinariti v ti reči; — še bolj pa za tó, ker -ega, -emu, -em ima v teh okolišinah — kakor se nam zdí nekeje — neukretniga in težkiga v sebi, kar se zlasti zraven spremenljivih soglasnikov razodeva in pri j, postavim: svojega, družega, velicega, tacemu, globocemu i. t. d. Čerka j že po svoji lastnosti hoče i zraven sebe imeti, ker ste si z i bliže v rodu, kakor z e; torej je postavimo, neprijetno slišati: zajec, ujec, ptujec i. t. d. namesto: zajic, ujic, ptujic.

Ne tajimo pa tudi, de to je velikrat bolj všeč, česar je človek bolj vaje; kdor je pametin, se nad tim ne spodtikuje, naj bo takó, ali takó pisano, de je le slovniško ali gramatikalno.

(Dalje sledí.)

Povedanje od slovenskiga jezika. *)

Spisal V. Vodnik.

Stare reči so tudi nove tistim, kterim so neznane. Zatorej bodem popisoval, od kod krajnski jezik in zarod pride, in se je od nekidašnjih časov začel:

Krajnci so odraslik velikiga slovenskiga naroda, kteri zdej prebiva od Teržaškiga noter do zmerzliga morja v Moškovii skoz 400 mil široko, in od Pemskiga noter do dežele Kamšatka na konec Moškovitarskiga cesarstva še čez tavžent mil na dolgost. Skorej vse ljudstva v tem prostori so Slovenci, to je, Krajnci, Slovenci, Hrvatje, Dalmatini, Boznjaki, Slavonci, Slovaki, semtertje po Turškim in Ogerskim; ti so ta kraj Donave. Na unim kraji Donave pak so Pemci, Moravci, Polci, Pomurlani, Lužici, Vandali, Vendi, Litavci. Letí in neizmerjena prostranost Moškovitarskih prebivavcev po Moškovii, Severii in na meji Tartarije. To vsi imajo sploh ime, de so Slovenci, in imajo jezik od ene same matere, namreč, slovenski jezik.

Od kod te ljudstva pridejo, kaj so nekidaž bile, nimajo zadosti starih popisavcev. Nar bolj jih jezik razodeva, kaj in od kod so oni.

Slovenski jezik je v pervih ali koreninskih besedah nekaj podoben Armenskemu in Perskemu. Še bolj so si med seboj podobni gregski, latinski, nemški in slovenski. To pokaže, de so ti rodovi nekidaž v nar pervih časih skup rojeni notri v sredi Azije. Počasi so Gregi, Latini, Nemci in Slovenci se ven iz Azije v Evropo širali, in Armence in Perse v Azii popustili. Mati jih je odstavila, oni so iz zibeli ustali in govoriti začeli.

(Dalje sledí.)

Slovanska Lipa v Pragi

je družba domorodcev, napravljena v zbujenje in oživljenje vsiga, kar slovansko reč in njené potrebe vtiče, to je, kar tiče na blagor duhovni in telesni slovanskih narodov živečih v cesarstvu avstrijskim. Ta namen doseči izdaja slovanska lipa, ktere predsednik je slavni J. P. Šafarik, tudi česki politiško literarni in kupčijski list pod nadslavam „slovanska lipa“, od ktere

*) Pod tem nadpisom je rajnik Vodnik v Ljubljanskih slovenskih Novicah v léta 1797 od slovenskiga jezika marsikaj spisal, kar mnogim bravcam še morebiti ni znano, kér stare Ljubljanske Novice le malokdo ima. Kér dan današnji take spiske vsak Slovenec rad bere, bomo podali (z nekterimi popravki) ta sostavek svojim bravcam. De bi ga pač tudi nemškutarčki brali! Vredništvo.

Razvidno je torej, de je navadno béro stari fari, kjer se je dosihmal odrajovala, vkrajšovati ali jo clo odreči, dokler ni odškodovanje v ti reči dognano, krivično djanje.

Zunej domače fare so že ljudje več lét z nekako nevoljo dolžno béro posebno šolnikom odrajovali, kateri so mogli za eno pešico slabiga žita, ki je še včasi drugo béro pohabilo, nezmerno gerdih besedi preslišati; léta so se pa clo novih far in podfar nekateri ljudje, ne rečem vsi (zakaj več del jih je poštenih in razumnih) tako obnesli, de so kaplanam, še bolj pa šolniku béro odrekli, in ga obilno vtovorili z neobtesanostjo.

Nekateri ljudje so res taki, de mislijo, ne le tlake in desetine prosti biti, temuč sploh vsiga, naj se že imenuje kakor koli se hoče, kar po davku diši. Ali bojo pa taki zares kdaj premožniši? Težko de! Kér jim dvoje nesitljivih pijavk kri in muzeg, dušno in telesno moč neusmiljeno serka, ter jih za grob revšine zori, in ti pijavki ste: Napuh v obleki iz ptujiga blaga, katero je domače v nekaterih krajih popolnoma zaterlo, in pa kerčme, ktere so jih že mnogo na beraško palico spravile, in se kaže, de jih bodo še več.

Kar pa béro tiče, se ne da tajiti, de jo je pobérati, práv sitna reč, posebno po ptujih farah in podfarah, kjer nekateri sirovi ljudje ošabno s svojim nepriljudnim obnašanjem pobéranca na gredno obvisnost preobčutljivo spolnujejo. Kér bi pa vender drugo, béro namestljivo plačilo serditi vihar časa spihati in zatreti utegnil, in kér večidel domači farmani svoji duhovšini in šolnikom spodobno béro z veseljem odrajujejo: bi bilo želeti, de bi se, kadar se bo ta reč pretresati in določevati jela, na to gledalo, de bi za naprej sleherna fara in podfara le svojimu duhovnu in cerkveniku béro dajala. Kaplanam pa in šolnikom starih far, ki so v novih farah in podfarah revne bére s trudem in troškam iskati mogli, naj bi se od slej primerjeno odškodovanje spoznalo, katero bi se jim iz duhovske denarnice, ali pa od tistih duhovnov, kterim bi se zunej navadne bére, semtertje prostovoljno vpejlane, tudi še stari fari dolžna béra prepustila, odrajovali utegnili.

S takim načinam bi se gotovo mnogoterim zopernostim, prepíram in clo krivicam v okom prišlo.

Podgrivarski.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

Kader so Slovenci iz Azije, svoje zibéli, ven šli proti Evropi, niso bili sami, temuč je bila še le osnova štirih velikih jezikov vkup, to je Grégov, Latincov, Nemcov in Slovincov. *)

Počasi so več po sveti vidili, rodove gmerali, rodovi so med seboj blebetali, in se v besedah eden od drugiga daljšali; tako dolgo, de je jezik 4 velike vérhe pognal: Grege, Latince, Nemce in Slovence. Timčasi so divji okol hodili, od lova, od zeliš se živili.

De so ti štirji verhoji iz eniga jezika, sam jezik razodeva; postavim Slovenec réče mati, Nemec Mutter, Greg meter, Latinec mater. Mi pravimo miš, Nemec Mauss, Latinec mus, Greg mys. Tako tudi: kluč, Schliefsel, clavis, klys; — jajce, Ey, ovum, oon; — sedim, sitze, sedeo, hiseo; — nov, neu, novus, neos — in tako naprej silno dosti drugeh besedi.

Gregi in Latini so bližej poldne ostali, Nemci in Slovenci so bolj proti polnoči od sonca naprej dérli in se v sedajneh svojih deželah ulastili, živino pasli, čéde varovali in zverine morili.

Počasi so zemlo perpravili za stanovitno prebivalše

in za nive; polsko delo se je začelo z delam hiše, s hišami zemle, last, pravice, oblast, kralstva in bolj uravnano zaderžanje. Še dan današni vidimo, de človeški rod čedalej bolj v hribe léze, gošo trébi in rodovitno zemlo perdeluje.

Gregi in Latinci so per sred-deželnim morju proti poldne ostali: Nemci in Slovenci so v bol merzle gojzde proti polnoči svoje čéde gnali; počasi se v jeziki ločili in sledni svojiga sebi naredili. Od tod pride, de v do- steh besedah enakost imamo; mi smo namreč ene dosti bližne žlahte, in ne smemo prepíra imeti, sebi lastiti, in si oponašati v tem, kar je mati obéma za delež pustila.

Nemec je pred Slovincam v Evropi naprej tišal, in še zdaj od Azije dalej stoji; Slovenec je zadej ostal, in je po teh deželah, katere smo uni dan imenovali.

Nemec poméni toliko, kar mutec. Slovenec gani zato mutca imenoval, kakor de bi ne znal govoriti, ampak zato, kér ga ni zastopil, in je bil Slovincu, kakor mutast, po tem, kader sta dalj časa razločena živéla in sledni svoj jezik razločila. Slovenci pak so se tako imenovali, ker so se med seboj zastopili, in si lahko eden drugimu slovo, to je besedo dajali, zakaj slova med vsim drugimi Slovenci pomeni besedo. *)

(Dalje sledi.)

Novíce pripomočnice oživljeniga utonenca.

7. dan maliga serpana je v Radovniškem potoku pod Kernico za Kolonetam utonil 13. lét star Poglajev fantič. Urban Zupan, kajžar iz Kernice, 73 lét star mož, ga je z nevarnostjo svojiga življenja iz vode potegn timer — tode vés mertev se je že vidil. Zdej pritèče Andrej Poklukar, gruntar iz Kernice, in ga začne oživljati po poduku, ki ga je v Novícah bral, in po dolgim trudu je utonenca k življenju obudil. — Takó beremo v protokolu Radoljske kantonske gosposke 3. dan tega mesca, kteriga so nam nek gospod prijazno brati dali, lastne besede Andreja Poklukarja, ki je veselje doživel, človeka dozdevni smerti otéli.

Slovesnost v Tominu.

Pervi dan tega mesca je bil za veliko Tominsko tehtantjo vesel dan. Novoposvečeni duhovnik gosp. Michel Perdih je obhajal prvo mašo.

Narodna straža, ktera se je bila prostovoljno ponudila ta veseli dan po svoji moči imenitniti, se je krasno oblečena zbrala pred grajšinskim poslopjem. Od gospoda Kožarja, vsim ljubeznjiviga kantonskiga komisarja, in pa od gosp. grajšinskiga oskerbnika, kterima je bil gosp. dohtar Battič, predstojnik straže, tisti dan vodstvo izročil, tukaj nekoliko pregledana in poskušana, se je lepo verstena ob desetih do hiše noviga mašnika med soglasnim godenjem stražne muzike podala, kjer je bila sprejeta od neštevilne množice veseliga ljudstva, — in potem v farovž. Navadna straža se je med tem tako razdelila, de je njeni s puškami orožjeni del vés čas svete maše z streljanjem slovil.

Med službo božjo je bilo milo viditi, kako se je pobožni duh na obrazu pričijočih oznanaval. Tukej bi bil hotel imeti sleparniga Rongeta in njegove zapeljive pomagače; — zastonj bi jo poskusili take kristjane motiti. Tukej bi bil hotel imeti tistiga debeloglavniga možaka, kteri je unidan na Dunajskim vseučilišu čez dohovne se rotit, — naj bi bil vidil, kako se je v „duhovski fabriki“ izbrihtani mladeneč, nekda tistiga možaka učene, pred oltarjem gospodovim lepo obnašal!

Po dokončani službi božji vzame narodna straža drugič noviga mašnika v sredo, in ga v lepim redu

*) De Vodnik pod imenam Slovincov tú sploh Slovane razume, vsak sam vé. Vredništvo.

*) Besedo Slovenec mnogi učeni mnogoverstno razlagajo, Vredništvo.

víc, torej ne govorim, kakor pri nas pravijo, za svojo mavho.

Imenovani sostavek pravi: „Lovska pravica na ptuji zemlji je 7. dan kimovca nehala.“ To spricati, se vpira pisavec na dve dozdevni reči, prvič: de so Cesar sklep državniga zbora poterdili, po katerim so podložne zemljiša svojih dolžnost odvezane, — drugič, de je državni zbor z večino glasov sklenil, de so lovske pravice odpravljene.

Ako bi bilo to, kar je gosp. pisavec ravno zdej rekel, gotova resnica, bi se mu nihče ne mogel zoperstaviti. Kdor pa patent državniga zbora na tanjko bère, kteriga so presvtili Cesar s svojimi ministri 7. kimovca tega léta (*poglej* 37. list *Novic*) na svillo dali, in kdor je bral, kar je državni zbor na dalje v ti reči govoril in sklenil, se lahko prepriča, de imenovani gosp. pisavec pomenkov in sklepov državniga zbora in cesarskiga patenta ni práv razumel, in de je *krivo* misel izgovoril, ko je rekel: de lovska pravica na ptuji zemlji je **že zdej** nehala.

To ni res! Zakaj tega ne beremo ne v imenovanim Cesarskim patentu od 7. kimovca, pa tudi ne v poznejih sklepih državniga zbora.

Tedej obstoji lovska pravica dan današnji še v svoji polni veljavnosti, dokler je ne bo državni zbor očitno overgel in dokler Cesar ne bojo očitne postave dali, de ima nehati. De se bo to zgodilo, je gotovo, — de se pa dosihmal *še ni* zgodilo, je ravno takó gotovo, kar bomo na tanjko spricali.

(Konec sledi.)

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

Nemec in Slovenec narazen ločena, in v svojih krajih ustanovljena sta začela zemljo obdelovati, orati, kopati, sejati in sta postala zemljaka.

Ako prasaš: kdaj se je to godilo, porečem, de ne vém števila lét povedati, ampak še enkrat opomnim, de jezik nas razodeva, kakošna mati nas je rodila, koliko hčer je imela, in kako so se sestre dalej zarodile.

Zdej pridemo na same Slovence, kteri se ali od slove in slovesa, ali pak od selenja in preselovanja tako imenujejo; nemorem práv za trdno reči, zakaj nisim bil takrat zraven, kader so jéli to imé sebi dajati.

Druge ludstva so jih drugači imenovali. Latinci in Gregi so jim rekli, de so: Sarmati, Jaziki, Roksolani, Bastarni, Amaksobi, Metanasti, Venedi, Limiganti, in več družih imén.

Od Slovincov so rimski, gotiški in gregiški pisavci pisati začeli pred pol drugi tавžent lét, de prebivajo uni kraj Donave noter do zmerzliga morja, de jih je silno dosti, in de so se jeli iztegovati na ta kraj Donave proti laškemu morju. Rod, kteri se je nar dalej proti poldnevu podal, je bil krajnski imenovan, to je, nar na kraji stoječ, kér je na méji laške dežele. Krajnci smo tedej nar krajni, nar dalej od družih Slovincov, kteri so zdej proti polnoči; mi smo mejači proti Laškim.

(Dalje sledi.)

Staroslovenski spominki.

Zveselilo nas je, ko so gosp. Metelko izdajo še dveh družih spominkov od nekdanjih Frizinških misijonarjev med Slovenci oznanili — eden tistih spisov se že namreč najde v slovnici imenovaniga častitiga učenika. Zakaj ni vsakimu pri rokah Kopitarjev „Glagolita Clozianus“; tedej smo si mislili, ložej do tistih ostanjkov staroslovenskiga jezika priti, ki nas bolj posebno zade-nejo. Ko smo vendar tisti pristavek gosp. Metelkove

gramatike v roke dobili, nas je nekako užalilo, namesti natisa po izvirnim spisu (Original) ga najti le po pravopisu imenovaniga gospoda; ravno tako, kakor de bi bil že tisti Korotanski Abraham, Frizinški škof konec desetiga stolétja letá pravopis znal, ali kakor de bi bili gosp. Metelko sami ga slišali, kje je tisti polglasnik izrekel, ali tisti e s predglasečim i rabil. Naj nam gosp. Metelko ne zamerijo besede; zakaj pri téh ostanjkih nekdanjih misijonarjev nam ni samo zató mar, lepo pridigo slišati, ali pobožno molitev brati; ampak nekdanjo besedo spoznati, to je želja njih, kteri se za slovensko slovstvo pečajo. Kje pa bo kdo mogel globokeje v staro govorjenje seči, ako se mu z unim pravopisam že naprej vsa sodba vzame? Naj bo pa nar pred izvirni spis dan, potem bo vsak hvaležno sprejel prepis po ti ali drugi zdanji šegi, ktera razumevnost nekdanje besede polajša.

K opombam, ki so pristavljene, bi hotli dve besedi reči. Tam kjer je pisano: „i česti ih pijem“ bi morebiti beseda „pijem“ bila vzeta za „pojem“ (pojemo); saj bi se z družimi besedami bolj vkup zjelo, in lahko, de so tudi kteri zmed Slovincov rekli „piejem“ namesti „pojem“ kakor še zdaj Čehi. Dalje beseda „sničistve“ ni od „seníce“ izpeljati, temuč od priloga „snik, snikav“ kar pomeni radovedniga (*curiosus*) kakar kaže gosp. Miklošič. Narobe je pred tudi „senica“ ali „snica“ od une besede izpeljana; „snica“ namreč bi bilo toliko, kakor „snikova tica“ (*avis curiosa*). Kar pretolmačenje teh spominkov v zdanjo besedo tiče, bi se znalo opomniti, de bi morebiti tudi zdanja beseda v več mestih se bližji stari besedi primeriti znala, kakor jo v imenovanim pristavku slovenske slovnice najdemo. — Sicer ima vsak tudi svojo misel.

Ene pa vendar ne moremo še zamolčati. *) Viditi je, kakor de bi gosp. Metelko svoj pravopis vendar le še zmirej radi Slovenjim narodam prikupili; še so pred kratkim v njih imenu tudi nek drug gospod se za ta pravopis potegnili v dokladi nemškiga Ljubljanskiga časopisa. Pa naj rečejo od primernosti in lepote tega pravopisa kar koli hočejo: to ostane resnica, de v življenji ljudstev ni vselej to izbérati, kar je samo na sebi nar bolj primerjeno, ampak to, kar se nar ložej vpelja. Z novim Gajevim pravopisom je mala teža, kar vpeljanje tiče, in z njim je na enkrat več Slovincih narodov zedinjenjih; zakaj Gajev pravopis ni drugačin od Češkiga in Slovaškiga, razun kar ima Česko in Slovaško še posebno svojiga; morebiti se bodo tudi Poljaki pred ali potlej približali, saj prehudo bi tudi za nje ne bilo. Če pa se komu novi pravopis ne zdi dosti lep zavoljo kljuk nad s, z, c: naj pa namesti kljuke greško kačico (*circumflexus*) nasvetva, kakoršno nektare tiskarne tudi imajo, in v pisanji rabimo. De je pa na čerke včasih vendar kakiga risa ali kljukice treba, namesti de bi se povsod nove čerke koval, pokaže ravno imenovani pristavik slovnice; zakaj skorej v njem jih nič manj ni najti, kakor v kakim natisu po Gajevi šegi. Velike lepote pa tudi ni nad gosp. Metelkovim pravopisom. — Quisque sibi placet.

Sicer hočejo zdaj gosp. Metelkotovimu pravopisu več prijetlov dobiti, kér pravijo, de bodo polglasnika manj rabili. To tudi práv storé, zakaj nikjer na Slovenskim se polglasnika toliko ne sliši, kakor ga pišejo; še krog Laknica, gosp. Metelkotoviga doma, se v mestniku, ali v prilogih večkrat čist i sliši, in ne polglasnik; postavim: v sv. Urhi — per bolniki — Traški, to je ta, ki na trati stanuje i. t. d. Razun tega, de je v dnu Dolenskiga, v Notranjim in drugej sploh

*) To je poslednja beseda, ktero o pravopisu v *Novice* vzamemo, in se to smo le zato vzeli, kér se s poprejšnjim odstavkom veže. Vredništvo.

postave vselej po pomenu besede same na sebi razlagati, in takó kakor se postava s postavo veže; težji razumljive verste se morajo z lože razumljivimi razjasniti — pred vsm pa se mora vediti, de postavedajavec vsako besedo s premislikam réče brez ovinkov in brez zaséde, in de tedej, če je v nekterih verstah besedo preobernil, je to s premislikam storil, ne pa iz pomote ali zató, kér se ena ali druga beseda morebiti prijetniši glasi.

Kar lovske pravice vtiče, mende vsak vé, de se na Krajskim niso iz podložne zaveze začéle. Tisti, ki imajo lovske pravice, so te pravice drugači zadoobili, in dosti lovskih pravic je tudi na taci zemljiših, ki so v gospóških očitnih bukvah (Landtafel) zapisane in ki tedej niso nikomur podložne.

Po tem takim se lovske pravice ne morejo v tiste razdelke zgorej imenovaniga noviga patenta podtakniti, kateri od nehanja položne zaveze govoré.

Tisti, ki imajo dan današnji lovske pravice, so jih kupili od Cesarice Marije Terezije v očitni dražbi, ki se je začéle 9. svečana in léto 1753 in je več dni terpéla. Zapisnik ali protokol te dražbe je še dobro hranjen. Vse lovske pravice skupej, po legi fará in vikarjatov razdeljene, so bile za 27699 gold. prodane. Avstrijski Cesarji so pa lovske pravice v krajski deželi od nekdanjih krajskih vojvodov takrat prejéli, ko je vladarstvo krajske dežele iz rok vajvodov v last avstrijskih Cesarjev prišlo.

Očitno je tedej, de lovske pravice na Krajskim ne izvirajo iz podložne zemljiške zaveze, ampak iz pravic, ktere je Cesarica prodala, ktere tedej le po drugi poti pravično jenjati zamorejo.

Kako se bojo pa dolžnosti pravično poravnale, ktere niso v 3. razdelku imenovaniga patenta zapopadene, so po sklepu državuniga zbora Cesar v 8. razdelku ukazali, de naj se komisija iz poslancov vsih deželá sostavi, která ima postavno osnovo izdelati in državnimu zboru predpoložiti, de se bo potem postava dala, kako imajo vse take gruntne dolžnosti nehati, ktere v 3. razdelku niso imenovane.

Kér tedej od Cesarja nikjer ni očitno izgovorjeno, de so lovske pravice že overžene, nima tedej zdej nobeden oblast, opravičenim lovcam lova ali jage braniti; kdor ga brani in morebiti clo s silo, zapade obstoječim kaznim ali štrafingam po dozdanjih postavah.

Tudi ribške pravice še dosihmal niso overžene, in tudi ta, ki te pravice kratiti hoče, zapade obstoječim kaznim. *)

Korl Kodeli.

Šuntarji na kmetih.

Nékiga te dni iz kmetov v Ljubljano pridšiga gospoda sim slišal pripovedovati, de je nek mož vpričo njega sledeče besede izustil: „Pravijo, de je vojska zató pred Dunaj prišla, de bo vse zopet na staro kopito spravila, de bomo mogli zopet tlako délati in po starim davke odrajtovati.“ — Kdo, vprašam, je kovač téh lažnjivih reči? Gotovo nihče drugi, kot nemškutarji v gosposkih suknjah, ki želijo, de bi se naše cesarstvo z nemško deželo poblodilo, in naš svitli, mili Cesar nehali biti. Slovénski kmetje! ki ste s svojim zdravim umam že toliko zapeljivih poskušinj v prah spremenili, ne verjemite takim ljudem, ki so svoj rod in svojo domovino malopridno zatajili. Ali bote morde tem ponemčenim balamutam več verjeli, kot sveti besedi, s ktero vas je, kakor ste unidan v Novicah brali, presvitli ustavni Cesar pred celim svetam očitno za-

*) Mi smo z dvema poslancama Dunajskiga zbora zastran lovskih in ribških pravic govorili in ju vprašali: ali je res, de je že postava dana, de nima nihče lovskih in ribških pravic več? pa obá sta nam odgovorila, de v ti reči še ni gotove postave, po kateri bi bile imenovani pravici overžene. Vredništvo.

gotovil, de vam ne bo ne ene že dovoljene dobrote prikratil; de je vojsko pred Dunaj le zató poslal, de se (od nezvestih Madžarov podkupljeni) puntarji premagajo? — In ako bi Cesar tudi zarés vse zopet na staro kopito spraviti hotel, to zdej ni kratko in malo več mogoče; vse ljudstva bi se proti njemu vzdignile, ko bi to res bilo. Tode ni res in ne bo nikdar res; gerda laž je in ostane.

Nemškutarji in Nemci tudi blodijo, de je Jelačić starokopitnež. Kaj Jelačić, vojvoda Slovanov, ki so pod starim kopitom in pod ptujo preoblastjo bolj od vsakiga drugiga ljudstva zdihovali — Jelačić starokopitnež? Kakó gerda gerda nemška in nemškutarska laž! Ali se ne bojuje Jelačić za enakopravnost vsih avstrijskih narodov, za Cesarja in prostost? Ali ni on sam rekel, de se on ravno zató z Madžari bojuje, kér sužnosti ne terpi? Ali ni on sam rekel, de je on za slobodo (frajost) govoril, ko si še ni nihče zastran prostosti ne čerkniti upal? Kakó gerda nemška in nemškutarska laž je tedej to, de je on starokopitnež, de je sovražnik slobode! Take slobode, kakoršno bi Dunajska derhal rada imela, take slobode on se vé de ne terpi; Jelačić in vsi umni ljudje našiga cesarstva hočejo imeti pravo slobodo.

J. Navratil.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

Pervi Slovenci, kateri so lesém na kraj Laškiga prišli, so bili od Rimcov Sarmati limigantes, to je, mejači imenovani; ti to lesém na kraj hodili od leta Kristusoviga 334 noter do 551, in so bili pod oblastjo rimskih cesarjev. Po tem so še vedno perhajali, ob vodah Save, Drave in Mure prebivali pod oblastjo Longobardov, Avarov in Frankov do leta 624. Od tiga leta noter do 748. so imeli lastne vojvode; in po tem so peršli pod nemške ali frankovske kralje.

Iz tega, kar je do sedaj rečeno, spoznamo, de Slovence je sploh imé vsih ludstev tiga jezika na prostori od pol milijona na štiri vogle mil. Potlej pa pridejo posebne imena sledniga slovenskiga roda od dežele, v kateri prebiva. Tako so Pomorjani per morji, Polci na planavah ali na póli, in mi Krajneci na kraji; kér naša dežela je kraj, krajna in meja, ali konec Slovincov proti Laškim.

Kdaj se je to imé začélo, pisarji nič ne povejo; pervo pismo, katero Krajno imenuje, je pismo kralja in Cesarja Henrika, v katerim je gospósko Bled na Gorenkim daroval Sebenskimu, zdej Briksenskimu škofu v letu 1004 deseti dan maliga travna. To pismo govori, de Bled leži v deželi Krajna pod oblastjo kneza Vatiló.

Krajna je bila vender dosti popred imenovana, zato kér to darovavsko pismo pravi, de se tako med ludmi imenuje.

Slovenci v goratih deželah so dobili imé, de so Goratani, od gorá. Od tod pride Korotan, Gorošci ali Korošci.

Kras se imenuje po slovensko skalovit kraj; krasina skalovita pokrajna; zatorej so Krašovci prebivalci kamenate dežele med Vipavo in Terstam.

(Dalje sledi.)

Opomba k sostavku

„Staroslovenski spominki.“

De bi naši slovarji, ki pridno besede pobirajo, tudi negotovih in preneglo verženih iz sostavka prejšnjiga lista spod nadpisam „Staroslovenski spominki“ ne pobrali, se mi zdi potrebno dati naslednje kratko zjasnjenje. Ondi je rečeno: „Sničistve ni od senice izpeljati, temuč od priloga snik, snikov, kar pomení radovedniga (curiosus), kakor kaže gosp. Miklošič.“

po zaupanju svojih voljivcov ravnali, in tedaj pričakujemo, da nam bojo svoje misli razodeli.

V Frankobrodu na Majnu 1. listopada 1848.

Avstrijski poslanci ustavnega nemškega narodnega zbora.

Benedikt iz Koroskiga, Czörnig iz Českiga, Fr. grof Deym iz Českiga, Edlauer iz Štajarskiga, Egger iz Dunaja, Engelmayer iz gorniga Avstr., Fritsch iz gorniga Avstr., Fügler iz spod. Avstr., Göbel iz Sleškiga, K. žlahtni Gold iz Krajnskiga, Gspan iz Tirolskiga, žl. Haydn iz gorniga Avstr., Herzig iz Českiga, Höchsmann iz Marskiga, Kagerbauer iz gorniga Avstr., Ign. Kaiser iz spodniga Avstr., Ign. žl. Kürsinger in Lienbacher iz Solniga grada, Mally iz Štajarskiga, žl. Mühlfeld iz Dunaja, J. G. Neumann iz Českiga, Petzer iz Tirolskiga, Piringer iz gorniga Avstr., S. žl. Pretis iz Tirolskiga, Polatscheck iz Marskiga, Rassel iz Českiga, Reindl iz gorniga Avstr., Renger iz Českiga, Riegler iz Marskiga, Scheliessnig iz Koroskiga, Schmidt iz gorniga Avstr., Schrott iz Krajnskiga, žl. Sommaruga iz Českiga, Stein iz Gorice, Stülz iz Vorarlberga, Tomascheck iz Marskiga, Weiss iz gorn. Avstr., Wolf iz Štajarskiga, Beda Weber iz Tirolskiga.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

Danes bomo začeli govoriti *) od prebivalšev pervih Krajncov. Pisar Prokopi pravi, da so v slabih kočah prebivali, katere so bile semtertje redko sejane; mesta so bile po rimskih vojskah razdžane, Slovenci od močnejših ludstev na tesnobo ugnani in so mogli v hribih, gorah, in snežnikih varnost iskati. **)

Imena od hribov in rek so še zdaj ostale, kakor so bile per Rimljanih in Gregih; imena mest so pa nove, zato ker so pozniši ali na podertjih popred razdžanih postavljene. Kras, Kokra, Trojane, Drava, Sava, Kerka, Kopa, Terst, Logatec, Cele, Hrušica, Pola so silno stare imena; mlajši pak so Ljubljana, Novo mesto, Bistrica, in dosti družih, ki niso znane per starih pisarjih med Rimci in Gregi.

Kraj eniga prebivališa se imenuje mesto, naj bode velik ali majhen; ako je obzidan in močen, je grad.

Emona je bila že razdžana, kader so Slovenci na Krajnsko prišli, in so ta kraj, kjer tedaj Ljubljana stoji, Gradiše imenovali; niso namreč vedili, da to poderto mesto je per Rimcih imelo ime: Emona. Družiga pa ni bilo viditi, *) kakor razvaljeno ozidje, to je, razdžan grad ali gradiše.

Tako se v dosti krajih po naši deželi gradiše imenuje, kjer je nekidaj kak grad stal.

Napóved

vsim prebivavcam v Braslovčah in po soséskah okrog.

Z narvikšim dovoljenjem Njih Svetosti našiga ustavniga Cesarja se je po izgledu vsih mest in malo de ne vsih tergov Avstrijskiga Cesarstva tudi v Braslovškem tergu narodna straža vstrojila, ktera ima namén, človeka in njegovo premoženje varvati, pa tudi mir in lépi réd v srenji ohraniti. **)

*) Vodnik je namest celiga nekonč. naklona večidel rabil pri-sekani naklon; torej stoji v izvirnim spisu govorit, iskat, vidit i. t. d.

**) Od več strani Krajnskiga smo že slišali, da se po kmetih gerde tatvine in ropi godé, — domače straže po deželi bi zamógle veliko hudiga odverniti, ko bi se pošteni kmetje vkupej vzeli in tako stražo napravili. Že ko bi tatje od take naprave le slišali, bi se bali in marsiktera škoda bi bila obvarovana. Sej se v mestih zdej tú sami take derhali varjeno, zakaj bi se pa po kmetih ne? S psám na dvorišu ni vse opravljeno. Vredništvo.

Narodna straža bo po tem takim skerb iméla, da se bo vsakteri vsih pravic brez nadlége vdeležil, ktere mu po postavi grejo. Ona torej ne bo terpéla, da bi se med nami domači ali ptuji nepokojneži ali drugi nevarni ljudje pletli; ne bo terpéla, da bi se tatvine ali napadbe na ljudi tudi dopernašale; zakaj taki ljudje se bodo ko škodljivi udje naše bratovske tovaršije — ker nas k temu postave vézejo — z orožjem v roki poprijemali, in tistimu sodništvu, pod kteriga slišijo, v kaznovanje od-rajtovali. Ker je dalje naš namen silno žlahten, in vsakimu prebivavcu čezveč koristen, so Njih Cesarstva Svetlost le takim dovolili v narodno stražo stopiti, kterih življenje je vse pošteno: po tem takim bo Braslovška narodna straža le tiste za svoje brate in tovarše spoznala in jih v svojo družbo sprejela, ki nikdar niso bili v kakim kriminalnim preiskovanji, in sploh ko pošteni možje slovijo.

Po ukazilu visokiga Štajarskiga vladarstva, ki je bilo na povelje same Cesarjeve Svetlosti dano, je vsaki pošten deželán od dvajstiga do petdesetiga léta svoje starosti zavezan, v narodno stražo stopiti. Ta dolžnost je za toliko bolj svéta, ker bo narodna straža, ko narvikši Cesarški rodovini nepremakljivo zvestobo obljubi, tudi skerbéla, da se bodo povelja c. k. štajarskiga vladarstva in c. k. kresije natančno izpolnovala, kakor bodo Braslovškim prebivavcam in okrožnim okolici po Žu-neskim sodništvu naznanovane, kterimu sodništvu zdaj toliko večí spoštovanje gré, ker naravnost v Cesarški službi stoji. Dolžnost, v narodno stražo stopiti, je toliko bolj svéta, ker bo ona dalje vso skerb na to obračala, da se naša svéta véra in njeni služabniki spodobno spoštujejo, in sploh vsaki pošten človek, bodsi še toliko ubožen in nizek, pred vsako krivično napadbo pošteno varje.

Po tem takim se vsim prebivavcam v Braslovčah in okrog napové, v podpor našiga visokiga naména v narodno stražo stopiti v narvečim številu ko je mogoče. Tisti prebivavci, ki od Braslovškiga terga kaj dalje stanujejo, bojo v svoje polajšanje pod lastnim podvodjem stali, kteriga si bojo sami zbrali, ter bojo v svoji okolici za ohranjenje miru in lepiga réda skerbeti iméli.

Poverh tega se še pové, da se bo orožna vaja splóh ob nedeljah po večernicah opravljala, da g. g. stražani ničesar ne zamudijo pri svojem delu, s kterim si vsakdanji kruh pridobivajo. Stražanska služba bo splóh, kolikor bo mogoče, polajšana, pametno razdeljena, in bo le na odločene kraje po okoljšinah napovedovana.

Po ukazilu visokiga ministerstva pade vsaki v kriminalno preiskovanje, ki bi se prederznil, nasprot se staviti g. g. stražanam, kader so v svoji službi.

Zapisni list v pristop k narodni straži že odpert stoji, in vsakteri se zamore pri gosp. verhnim podvodju Jožefu Hojniku zapisati dati. Zapisani dobí pristopni list, podpisan od verhniga vodja združene narodne straže na Štajarskim, da se povsod lahko z njim skaže.

Druge naravnila se bojo po splóšni presóji vsih zbranih stražanov o svojim času naznanile. Slava Cesarju in ustavni slobodnosti!

V Braslovčah 25. dan kimovca 1848.

Klein,

vodja narodne straže.

Jožef Hojnik,

verhni podvodja narodne straže.

Dopis iz Gorenskiga.

Gorencam se je letašnja letina práv dobro obnesla. Perdelali so toliko beliga žita in ajde, da malokdaj več. Posebno dobro pa se je naša stara prijateljica turšica skazala. Slišimo, da so jo lani in letas tudi že v Selški dolini in okoli Loke poskusili. Práv dobro se jim véde, in kmetje obetajo, da je ne bojo več opustili. Vsim Slovenskim krajem, kjer dozda turšice še ne sadijo, svetujemo, da naj jo prihodnje léto poskusijo. — Tudi perst-

stav nimamo, po katerih se zamore še le nova vlada vpeljati.

Deržavni zbor se bo tega spomnil in si mora prizadevati v Kromerizu popraviti, kar je na Dunaji zamudil.

Zadnjič — pravi Dunajski časopis — vprašamo še: ali se je deržavni zbor s slovesno veliko mašo začel, kakor se spodobi, vse imenitne dela začeti? Na blagoslovu Božjim je vse ležeče!

Se vé de taki, ki pravijo, de nobena véra nima deržavna véra biti, nam bojo na to odgovorili:

Jadje zdaj in brezbožniki
So kristjanam učeniki.

Ozír na pretečene čase na Krajskim.

Znano je, de je bila krajska dežela pod francozko oblastjo od léta 1809 do léta 1813. Hude in dolge vojske so bile s Francozi, kateri niso pokoja dali, de so več dežel Estrajskimu cesarju pobrali. Ko je bil léta 1809 za nekaj časa mir storjen, so mogli Estrajci prepustiti Francozom krajsko deželo vso, nekoliko hrovaške in nekoliko koroške dežele. Z njim je bila zedinjena Teržaška okolica, Istrija in Dalmacija, in vsim tem deželam vkup so rekli Ilirija. Ilirske dežele niso bile prištete sosednjemu laškemu kraljestvu, ampak združene so bile naravnost s tistim francozkim cesarstvom, zato so bile vse naprave enake navadam na Francozkim vterjenim.

Namesti kantonskih gospodov so bile mérijе, in vsak mér je imel obilne oblasti. To se Krajncam nič ni čudno zdelo, ampak takrat so jeli plašno gledati, ko je prišlo povelje, de bodo méri ženine in nevéste oklicovali in jih tudi poročevali. Vsak ženin in vsaka nevésta, ktera sta sklenila se zaročiti, sta mogla narpervo oglašiti se méru, de je naredil ženitno pismo in zapisal tudi oklice. Tri nedelje za poredama so bili potem oklicani per mérii. Ob napovedani uri je bilo ljudem s trobentnim glasom oznanjeno, de bo mér oklicval. Ko se je ljudi našlo pred mérijo, radovednéžev se nikoli ni zmanjkalo, je mér sredno okno svojiga stanovanja odperl in glasno oklice bral. Po končanih oklicih sta mogla ženin in nevésta s pričami vred h poroki priti. Mér ju je po francozkih postavah poročil; bila sta potem mož in žena. Če sta hotla v cerkvi se dati poročiti po zapovedi katoliške cerkve, je bilo práv, če pa ne, vender sta bila zakonska. Vsak je storil prostovoljno kakor se mu je zdelo. Krajncam na čast vender moramo réči, de ga skorej ni bilo na Krajskim nobeniga ženina in nobene nevéste, ki bi bil samo z mérovo poroko zadovoljin, ampak vsi zakonoželjni so se dali tudi v cerkvi oklicati in poročiti.

Zoperno je bilo Krajncam, kar je francozko vladarstvo ojstro zapovedovalo, de so mogli vsako novorojeno dete narpervo nesti k méru, ki je otroka ogledal in ga v rodne bukve zapisal. Po tem še le so smeli otroka v cerkev h kerstu nesti. Še hujši je žalilo Krajnce, kér so bili od nekaj radi bogoslužni, de so Francozje skorej vse zapovedane praznike overgli in jih v delavnike spreminili. Samo Sveti dan, vnebohod J. K. in Velki šmarn so ostali. Praznik s. rešnjiga telesa so Krajnci posebno pogrešali, kér so bili navajeni tisti praznik vsako léto z častitljivimi procesijami obhajati, — bil je takrat de-loven dan. Delati vender tisti dan se nobeden ni prederznil na Krajskim. Posebno čudno je bilo, kader je bila kakošna očitna božja služba od deželskih oblastnikov zapovedana. Prišli so k maši vsi oblastniki s poglavarjem vred, kateri so zraven sebe veliko vojakov v cerkev pripeljali, de so jim z orožjem v rokah straža bili. Zraven je bilo vselej več bobnarjev, ki so per povzdigovanji na vso moč bobnali v cerkvi, de se je vse treslo, kar je posebno pervikrat vse ljudi splašilo. Hvala Bogu de ne slišimo več taciga ropotanja po naših cerkvah.

Višnjagorski.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

Slovenci so tudi na Štajerskim terden grad iméli, kateri se notri do danes imenuje „Slovenji Gradec“, za razloček od ene druge terdnave per reki Mura, to je, Nemški Gradec, kteriga je nemški cesar Karl Veliki zidal.

Majnsi gradove in taborje so v več krajih imeli, kakor tudi straže zoper sovražnika, od koder se vas Stražiše pravi, ker tam so čuvaji in straže stali, de bi za zgorno deželo in mesto Krajn čuli.

Zvunaj krajskiga je tudi dosti slovenskih imén, kar poméni, de še tam Slovenci prebivajo, ali de so nekaj prebivali. Take imena so Gorica, Oglej, Lipica (Leipzig).

Vsih krajev ni mogoče razložiti, od kod imajo svoje imena. Nekatere so od Nemcov prevernjene, nekatere imajo stare slovenske imena, ktere se zde nezastopijo, zvunaj le od taistih, kateri se na slovenskiga jezika nauk s pridam podadó.

Dan današni je dosti nezastopnosti v krajskim jeziku le zato, ker ne vémo, zakaj so nekaj kraje s takim imenom imenovali, kakoršniga sedaj nosijo. Kteri bode dobro pregledal slovensko navado, bo najdel, de nikoli niso Slovenci brez nič krajam, hribam in vodam imén perkladali; ampak vse imena kako lastnost pomenijo, ktero ta ali uni kraj v sebi ima.

Kteri bi rad krajskih imen poménik zvedil, mora na moškovitarskiga (rusovskiga) jezika znanje se podati. Krajski jezik je moškovitarskemu nar bolj podoben; bolj kakor vsim drugim slovenskim izrekam. Moškovitarji so dosti besed ohranili, ktere so se pri nas pozabile in iz navade peršle.

(Dalje sledi.)

Svoboda ali sloboda?

Svoboda je sostavljena iz beséd svoj in biti, bodem, tedaj svoboden toliko, kakor svojboden, in svoboda, svojboda. Bratje Hrvatje čerko v radi za l zamenjajo, postavim: Mletke namesto Benetke, mlogo (se večkrat rabi) namesto mnogo, tako tudi sloboda namesto svobode. — Kakó se v ljudskih ustih pogosto čerke med seboj menjajo, kaže različnost naslednje besédice: čebéla, čběla, čěla, čvéla, včěla, čmel, bučěla, bečěla, bčěla, pčěla. J.

Iz Dolenskiga.

Kar je gosp. Rotar v 45. listu Novic zastran Dunajskih poslancov pisal, jez vse poterdim. Naj mi bo pa, tudi dovoljeno v ti reči še svoje misli razodeti. Gosp. Gajerja so izvolili v Mirni, in sicer le voljivci Kerške okolice, ktere je s prigovorjanjem in z mnogimi obljubami na svojo stran pridobil, vsi drugi voljivci pa so bili temu nasproti, in le po večini glasov njegove stranke je bil gosp. Gajer za poslanca izvoljen, desiravno smo drugi voljivci čez to protestirali; tode nič ni pomagalo. Njegova stranka, dobro našuntana, se je na to vzdignila, in ni dosti manjkalo, de se ni boj pričel. Nočem tega bolj natanjko popisovati; to pa povém zato, de se vé, od koga in kakó je bil gosp. Gajer voljen. Kakor pričjočimu voljivcu so mi vse dogodbe na tanjko znane. Tedaj se imamo le voljivcem Kerške okolice zahvaliti, de so nam taciga poslanca in še clo s silo izvolili, kateri molčé sedi v deržavnim zboru celi čas in zato gotovih 100 kron na mesic poteguje, sicer pa še clo Madžaronam in Nemškutarjem na strani stoji. Mislim pa, de so se vender tudi njegovim voljivcem enkrat oči odperle in de že sprevidijo, de gosp. Gajer ne bo spolnil tistih velicij obljub, ktere je pred volitvijo delal. Zatoraj vas, le vas, kateri ste

poslancam in sploh postavotvorcam naključeno, kej časa v takim kraju kje na deželi živeti, kjer si ubog posestnik z deržino ni nobeno uro ponoči premoženja in še življenja svest; gotovo bi zoper hudodelce ojustrejši postave dali. — Ako bo obsojenje k smerti in telesna kazn overženo, kakor je v §. 8. predloženo, po tem že res tako rekoč ne ostane kej, pred čimur bi divja hudobija kak posebin strah imela. — Torej Slovenci, premislite to, čez kar se bo na zboru govorilo in uterjevalo; prašajte umne možé za svét, in po tem naročite svojim poslancam kakó naj v ti reči govoré in glasujejo.

Svobodoljub.

Domorodne reči verlim rodoljubam v prevdark.

(Konec.)

Ministerstvo veli, naj bi duhovniki tudi ponavljali z otroci nauk, rekši, de bi ga učiteljem neprepušali, in to je práv; veroznanstvo ni ko druge znanosti, de bi ga človek le iz glave vedil: treba je, dočim se um s kersanskimi resnicami rasvitljuje, mečiti in nagibati mlade serca, po razlaganih resnicah tudi živeti. Pa kdo zamore to boljši storiti, ko za svoj poklic vneti duhovnik? Vprašam pa, če so le 3 duhovni na taki razvlaki, kot je tu, pojde le kateket v spovednico, spraševati za velikonočno spoved, obhajati, ali pa med otroke v šolo? In ali bo vés zmučen pri učenju to dosegel, kar bi čil gotovo storil? Dajte nam kateketa!

Vernem se nazaj na svoje vprašani, ki zadevate šolsko kurjavo in bukve. Staro deržavno poslopje se je poderlo, novo pa še sozidano ni; vender se ta dva zadevka na poček izida prihodnjih odlok ozir šolstva odmakniti ne data: est enim periculum in mora.

Po starih postavah so grajsaki za šole derva dajali, zdej pa, ko je zaveza med podložniki in grajsaki nehala, kratijo se ti te dolžnosti. Kdo bo v prihodnje to skerb prevzel? Naš kmet, ki sam derva kupovati mora, šolske koristi pa ceniti ne vé, marveč dolžnost otroke pošiljati v šolo spoznava ko tlako, ne bo sam od sebe derv dajati hotel, ako ga imel ne bo, ki bi mu veléval. Nekiga dne stopim v nezakurjeno stanico, kjer so otroci mokri in raztergani od zime z zobmi šklepetali, in poprašam: zakaj de šola zakurjena ni? pa dobim odgovor: de nobeden derv ne da.

Dozdej so kresije revne otroke z nemškimi bukvami oskerbovale, kdo jim bo zdej, ko je dolgo preganjana slovensina natorne pravice dobivši svoje mesto zasela, takih bukvic v slovenski obleki dajal? Ali bojo še v prihodnost rečeni poglavarji to lepo dolžnost overševali? Naj bi to brez odloge začeli. Revšina je huda môra, ki mladini v šoli dihati ne da.

O Vi vsi, ki imate moč in oblast, dajte mladosti hrane po kateri hlepi; dajte ji pomočkov izobraziti se v maternim jeziku. To storivši bote jo potegnili iz sirovosti, divjosti in lenôbe; s tem ji bote polajšali njeno naravno življenje; bote izkojili narod, ki bo sebi in drugim v čast. Da borme je to storiti že zadnja dôba, ako nečete de se ljudstvo ne pogrezne do dna v preziranje samiga sebe in v pohlepo po ptujim.

De smo že v nemšino globoko zabredli ne le v mestih, ampak tudi v mesticah, nam jasno kaže sledeča prigodba: Ni zdavna kar se je omožila hči nekiga kerčmarja na svoje šake v nekim mesticu blizu Hervaškiga. Na pir so bili pozvani, se vé de, vsi imenitni mestnjani. Svatje pridejo do cerkve spremljani od muzikantov. Vse je bilo vesélo. In glej! vsa ta radost zgine naenkrat. Kdo je bil tega kriv? Duhovnik: Slovensko jih je ogovoril pred oltarjem! „Z nami govori po krajnsko, kakor s pauri,“ se je na glas šepetalo. Risum teneatis amici!

Glejte dragi Slovenci, kako zaničevana je Slovenija tudi pri prostim ljudstvu!

Slava, vedna slava tedej vsim, ki si prizadevajo buditi naše ljudstvo iz njegoviga globokiga sna; čin je sicer truda poln, ali je vréden večniga spomina. Pozni vnuki jim bodo hvalo vedili. Slava g. g. vrednikama Novic in Slovenije, ki se tako krepko potegujeta za narodnost našo. Slava slovenskemu društvu, ki tako modro in nježno vzdiguje našo mater Slovenijo.

J. Kobe.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

V Gradiši se je to mésto začelo Ljuba ali Ljubljana imenovati, kér je na lepim in ljubim kraju, per vodi in per poli ležijoča. Dolenci še dan današni v več krajih pravijo Ljubljena, ne Ljubljana; de si lih je Ljubljana tudi práv, od besede ljubljam, to je: za ljubo, rad imam.

Od ljubiga prebivanja pride več imén, kakor postavim: Ljubel, Ljubno, Ljuben na Štajarskim, Ljubljin na Polskim, Ljubljinic v Silezii.

Mesto Krajn je bilo od Rimcov imenovano Santikum; tukaj so knezi cele Krajne sedež iméli; zatorej so mu Krajnci s posebno zastopnostjo imé Krajn dali, in je bilo terdno obzidano, tudi ob obéh visokih bregovih Kokre in Save pred sovražnikom varno.

Stari bukviški jezik ima veliko podobnost z našim krajnskim. Bukviški jezik se tajsti imenuje, v katerim so bukve od nekda pisane. Čerke niso latinske, ampak cirilske in glagolitske, to je, stare slovenske. Te imajo podobo z greškimi. Tukaj v Ljubljani se najde več sort bukv tega bukviškiga jezika: so namreč mašne bukve, sveto pismo, breviri, besediša, pesme, druge pisanja in gramatike, to je, jezikov nauk, od kteriga bomo drugikrat več govorili, naše krajnsko pomankanje bogatili in po bukviškem popravljali, kar smo se od stare korenine na stran zašli.

Popred moramo govoriti od navad in lastnost nekdanjih Slovencev, de bomo počasi pripravljeni zastopiti, kar se bode od njih jezika réklo.

(Dalje sledi.)

Avguštin Gruber, nekdanji Ljubljanski škof.

Mislím, de ni napčno, ravno zdej nekdanjiga Ljubljanskiga škofa, slavniga gospoda Avguština Gruberja opomniti se, ko se toliko od slovenskiga jezika govoriti sliši, de se ga ljudém v starejih léti in ptujcam ni moč naučiti.

Čmu vse nepotrebno besedovanje? — Vse se da storiti, ako je le prava volja, prava ljubezen v sercu. Očiten izgled — razun mnozih družih — so nam milostljivi gosp. Avguštin Gruber, ki so rojen Dunajčan *) brez znanosti našiga jezika v létu 1816 v Ljubljano prišli in se ga toliko naučili, de so v létu 1821 pervič v Breznici na Gorenském, v poznejih dveh léti pa bolj pogostama v raznih cerkvah po slovensko pridigovali.

Serčna ljubezen do naroda tiste dežele, v kateri so živeli, je stariga na Nemškím rojeniga gospoda spodbodla, de so se njegoviga jezika naučili.

Nej bojo ta gospod vsim tistim lep izgled, ki se našiga jezika strašijo in mislijo, de se ga ni moč naučiti.

Kosmač.

Žalostni glasi iz Šmartna pri Litli.

Pretečeni četertik 23. dan listopada gré 3 in pol

*) Rojeni so bili 23. rožnika 1763.

v državni zbor se je novo — politiško življenje začelo vsaciga deržavljana. Tudi vi ste volili — tudi vi znate izvoljeni biti.

Politika je deržavna reč; Cesar so nas vse za svobodne deržavljane spoznali, torej smo vsi politikarji.

In v čim obstoji politiško ravnanje slovenskiga društva? — V 3 poglavitnih rečeh: 1) de se edina močna Avstrija pod vladarstvom ustavniga Cesarja Ferdinanda ohrani in obvarje; 2) de se nam narodne pravice ohranijo, in 3) de vera naših očetov tudi vera prihodnjih Slovincov ostane.

Te tri reči so politika slovenskiga društva. Povejte nam: ali se hočete le enimu samimu teh 3 razdelkov odtegniti? Gotovo de se nečete! Tedej Vam nič ne brani, marveč domovina Vam ukaže, de domorodnemu društvu pristopite, ki se za tako svete namene poganja! Tudi cerkveni nemški in slovenski časopis je politiško delo, in kdor za ta dva vse časti vredna časopisa piše ali jih bere, je že politikar postal, brez de bi morebiti še za to vedil.

Politika pa se ne sme s prekucijo zmešati: to bi bilo kej družiga, — s tem se slovensko društvo nikdar pečalo ne bo.

Sej vsacimu ni treba, de bi v imenovanih politiških rečeh zvone nosil — de bi se posebno glasil, in vtikoval v obličji celiga sveta v politiške reči. Če je ud slovenskiga društva, zamore na tihim, in brez de bi ga svet imenoval, v prid Slovencev veliko dobriga storiti, ker je srednik med društvom in svojo okolico, v kateri prebiva.

Sej tudi slovensko društvo želi, de njeni udje ne ženejo nepotrebniga hrupa, in de se prenapeto ne poganjajo za nevažne reči — kar dan današnji ljudi bolj straši, kakor tolaži, bolj razpir dela kot slogo, bolj škodje, kot koristi. Kakor slavna Lipa slovanska opomina: Bodimo složni! tako opomina tudi društvo slovensko: Bodimo složni! Slovanska Lipa hoče obderžati v domovini spravo, mir in edinstvo — slovensko društvo ravno to hoče. Mirno zmago če Slovenja! In če bomo tako vsi v enim duhu, mirno pa možko in krepko se potegovali za prid svoje domovine, bo mogočna Lipa slovanska z radostjo kazala na lipice slovenske v Ljubljani, Gorici, Gradcu, Celjovcu in Terstu!

In tako bo naša reč od dne do dne lepši cvetela, in če bojo naši nasledniki v prihodnjih časih dela slovenskiga društva pretresovali, in če bojo hvaležniga serca rekli: „Bog jim dej dobro — to so bili našiga naroda neutrudljivi pomočniki“, se bojo še naših vnukov vnuki ginjeniga serca na nas spomnili ter rekli: Slava, slava jim!

Dolenci!

kako dolgo boste že imeli gosp. Gajerja v zboru?

Gosp. Gajer ni bil za poslanca Krajncem nikdar po volji; pretečeni mesec pa, ko je bil iz Dunaja za nekoliko časa nazaj prišel, se je clo tako gerdo obnašal, de nas je strah in grôza bila, slišati, kaj de je vse govoril.

Za resnico tega kar tukej povém, zastavim svojo glavo. Berž ko je domú prišel, je kmete našunteval, de bi napravili černo vojsko in šli Dunajčanam na pomoč, to je, tistim Dunajčanam, ki so miliga Cesarja Ferdinanda iz Dunaja pregnali, ki so stariga ministra umorili, cesarsko orožnico obropali, za Madžarone se potegnili in po prekucji celiga cesarstva hrepeneli. Slavniga bana

Jelačiča je Gajer čeruil, de je s Cesarjem zastopljen, de hočeta vse na staro kopito nazaj spraviti, de je pa tudi za-nj že žebelj pripravljen, na katerim bo visil! — Vsi pošteni ljudje so Gajerja z grôzo in nejevoljo poslušali.

Dolenci! bratje! pošteni možje! kako dolgo boste terpeli taciga človeka za poslanca? Ali so to Vaše misli, ki jih Gajer govori? Nikoli in nikdar ne! In vunder bo svet, bojo naši junaški bratje Hrovatje misliti mogli, de so to Vaše misli, ker Vaš poslanec takó govori.

Kdor zoper Jelačiča govori, ki je s svojo junaško armado naše cesarstvo in nas vse pogube, ropanju, požiganju in brezpostavnosti otel, ta govori zoper našiga Cesarja, je izdajavec cesarstva, naše domovine, nas vsih in naših otrók. Človek taciga duha je strupena kača, ki vse umori, kar ni enake kače natore. In tak človek zamore Vam, poštenim Dolencem, poslanec biti? Pri vsm, kar vam je sveto, Vas zaro-tim: pokličite taciga hudobniga človeka nazaj, ki tudi sicer v ustavodajavnim zboru le toliko veljá, kolikor prostora zasedi. Dunajčanje so že marsikterimu svojih poslancev enake baže po očitnih pismih na znanje dali, de jih nočejo več za svoje poslance imeti: ali boste Vi menj pošteni? Gotovo de ne. Stopite tedej na noge, pokličite berž taciga poslanca nazaj in izvolite družiga, ki kaj vé, ki za nas vse dobro misli, in ki ne podkpuje našiga cesarstva. To tirja Vaš dobiček, to tirja čast dežele od Vas! Še enkrat pa poterdim, de je vse resnično, kar sim tukej povedal. *)

Iz Kerskiga.

—r.

Povedanje od slovenskiga jezika.

Spisal V. Vodnik.

(Dalje.)

Prokopi piše, de Slovenci so bili sploh veliki, močni, in rudečkastih lás. Do sedaj se je že dosti vunanjih rodov permešalo in kri se je presortala, zatorej se najdejo med nami ljudje majhne postave in černih lás.

Krajnci so še zdaj večidel visoke postave, terdni, rujavi, in rumene lase imajo. Na ravnim je dosti černih, po hribih so bolj rujavci, in proti laškim se rumena brada in rumeni lasje bolj v černe zgublajo, zakaj na laškim černa dlaka kraluje.

Slovenec se tudi na višnovih in plavih očeh pozná; Lahi pa černe oči imajo.

Škoda je, de Krajnci sklonivo ne hodijo ker so vender lepe iztegnene postave! Gerdo je viditi, de se čeden, lepo izrašen človek dve gubi derži, gerbo nosi, glavo med pleča stiska, in berglasto hodi, kakor lena kréta.

Hrovatje se še dan današni lepo po konci nosijo in pokažejo, de so junaki iz čiste ravne rodovine.

Naše krajnsko ženstvo se veliko lepši nosi, kakor možtvo, tako de se smejo možki sramovati, katere dostikrat vidimo, de hodijo kakor gébe, katerim se nič ne priléže.

Vunanjó lepo deržanje je znamenje notranjiga ravniga duha; lenarti hodijo kakor pokléke. **)

(Dalje sledi.)

Misli zastran imén mescov.

Novice so od imén mescov nekaj spomnile. Kar sim vredništvu od tih imén pred kacimi tremi léti pisal,

*) Novice so obljubile, v ti zadévi vsak sostavek v svoj list vzeti, kteriga kak resnicoljubni pisatelj pošlje in svoje popolno imé vredništvu v poróžtvo tega zastavi, kar govori, To je gosp. —r storil, torej je naša dolžnost, njegovo pisanje po Novicah razglasiti in ga vérlim Dolencem v notanj-čni prevdárk podati. Vredništvo.

**) Šembrano hud je Vodnik v tem popisu bil na možke! Vredništvo.